

SuMaNusoovituste leht nr. 1, poliiticate kujundamiseks

Platvormprojekti "SuMaNu" raames on koostatud lehtede sari soovitustega poliiticate kujundamiseks Läänemerd ümbritsevates riikides, mis toetaks üleminekut kestlikumale põllumajandusele ja tõhusamale toitainete ringlusele. Kuna selle sarja lehed täiendavad üksteist, siis on oluline nende kõigiga tutvuda. Eesti keelde tõlgitud lehtedele on lisatud ka ülevaade olukorrast Eestis seoses käesolevate soovitustega.

Ühtse fosforiga väetamise poliitika väljatöötamine Läänemere piirkonnas

Osade Läänemere ümbruse piirkondade põllumajandustootjatel puuduvad teave, vahendid ja ajend fosfori (P), eriti sõnnikus sisalduva P, kestlikuma kasutamise kavandamiseks põllukultuuride väetamisel. Selle olukorra parandamiseks soovitatakse järgmisi meetmeid:

- Sõnniku-P-ga väetamise suurim norm peaks olema HELCOM-i soovitatud 25 kg hektarile aastas.
- Kõigi P-väetiste kasutamisel tuleks lähtuda kultuuride P-vajadusest tulenevatest piirväärtustest, et vältida üleväetamist.
- Tuleks välja töötada ühine P-indeks P kadude leevendamiseks, sealhulgas parimad majandamistavad P-kaoldaliste piirkondade jaoks.

Olukord Eestis

- Sõnniku-P-ga väetamise suurim lubatud kogus on 25 kg hektarile aastas, viie aasta keskmisena. Lubatud on kasutada suuremaid koguseid, kui mulla P tarve on suur või väga suur, ning on tehtud mulaanalüüsid viimase viie aasta jooksul (Veeseadus).
- Nõutud ei ole P-väetiste kasutamisel lähtuda kultuuride P-tarbest.
- P-indeksit ei kasutata, aga seda on soovitatud Eestis rakendada (Tallinna Tehnikaülikool, KIK, 2011).

Ülevaadet kõigi projektis osalenud riikide olukorrast on võimalik saada SuMaNu aruandest "*Current situation in partnership countries*".

Taust

Praegu puudub paljudel Läänemere riikidel P-ga väetamise regulatsioon. Üldiselt eeldatakse, et liigset mineraalsete P-väetiste kasutamist pidurdab kõrge maksumus. Usaldusväärsete P-ga väetamise suunisteta on see seisukoht kaheldav. P-ga üleväetamise üks põhjustest võib olla sõnniku liigkasutamine. Sõnnikut laotatakse sageli lähtuvalt selle N, mitte P, sisaldusest, kuna esiteks on kultuuride N-tarve suurem ja teiseks on sel juhul sõnniku veovajadus kaugematele põldudele väiksem. Kuna sõnniku N:P suhe on madalam (näiteks veisesõnnikul 3...4) kui enamike põllukultuuride vajadus (näiteks talinisul 5), siis N-l põhineva laotamisega antakse rohkem P-d kui põllukultuurid suudavad ära kasutada. See toob kaasa P ülejäägi ja sellest tuleva suurema riski P kadudeks veekeskonda.

Teatud tehnoloogiaid võivad aidata sõnniku N:P suhet muuta sobivamaks või eraldada sõnnikust P-rikkam fraktsioon, mida saab kasutada suurem P-tarbega piirkondades (vt poliitikate kujundamise soovitusete lehte nr 4.). Sisuliselt aga ajendid nende võtete rakendamiseks puuduvad ja üldiseks tavaks need kujunenud ei ole. Kahjuks ei lahenda ainuüksi soovitusete ja vabatahtlikud meetmed probleeme märkimisväärse P-ülejäägiga piirkondades. Kestlikuma P-kasutamise saavutamiseks tuleb kasutada seadusandlike vahendeid.

Eestis oli 2019. aastal P taluvärava bilanss nitraaditundlikul alal 1,5 kg ja väljaspool seda ala -0,9 kg hek-

tarile (PMK, 2020). Maakondlike bilansside selgitamiseks vajab PMK andmestik lisaanalüüsi.

P-ga väetamise reguleerimine

Lihtsaim seadusandlik meede oleks sätestada P-ga väetamisele ülemine piirväärtus kuid ka see ei aita üleväetamist vältida. Piirmäära eeliseks on aga selle lihtne kehtestatavus lubatud loomade arvu alusel sõnniku laotamisala kohta. On ka teisi reguleerimise meetodeid, mis võimaldaks P-ga väetamist kontrollida paindlikumalt, kuid nende kehtestamine ja rakendamine on keerukam. HELCOM on soovitanud sõnniku-P aastaseks ülempiiriks 25 kg hektarile aastas. Paljudes riikides seda rakendatud ei ole.

Sõnniku-P-ga väetamisele ülemise piirväärtuse sätestamine on kõige tagasihoidlikum seadusandlik meede, mille peaks kehtestama kõik Läänemere piirkonna riigid, kellel praegu rangemat P-ga väetamise regulatsiooni ei ole.

P-ga väetamise suuniste rakendamine kultuuripõhiselt

Eelkirjeldatud ülempiirist lähtumine võib enamike kultuuride korral põhjustada siiski P-ga üleväetamist ning ei soodusta optimaalset mineraalse P kasutamist.

Suunised majanduslikult optimaalseks P-väetamiseks tuleks välja töötada kõigis Läänemere riikides ja neid tuleks rakendada nii mineraal- kui ka sõnniku-P-ga väetamisel. Majanduslikust optimumist lähtuvate suuniste rakendamine annab põllumajandustootjatele suurema kindluse, et väetamisnorm on tema oludele sobivaim, aitab parandada toitainete kasutamise tõhusust ja vähendada P-kadu. Igale kultuurile tuleks anda suunised erinevatel saagitasemetel lähtuvalt mulla P-tarbest, mulla pH-st, mineraalväetiste hindadest ja muudest teguritest. Need P-ga väetamise suunised peaksid olema väetamise planeerimise aluseks (vt poliitikate kujundamise soovitusete lehte nr 2.).

Näiteks EMÜ PKI koostatud NPK põllupõhise bilansi kalkulaator võimaldab kavandada P-ga väetamist. (<https://pk.emu.ee/struktuur/mullateadus/teadustoo/mullakalkulaatorid/>). Majanduslikult optimaalse P koguse leidmiseks tuleks seda rakendust täiendada.

P-indeksite väljatöötamine ja kasutamine

Hoolimata P-ga väetamise suuniste ja sõnniku P normatiivide rakendamisest (vt poliitika kujundamise soovituste lehte nr. 3) sõltuvad P-kaod ka põllu omadustest, mulla omadustest ja viljelussüsteemist. P-indeks võimaldab integreeritult hinnata P-kaod riski põllumajandusmuldadest. Ühtne P-indeksi mudel oleks vahend P-kadude vähendamiseks Läänemere regioonis, suunates leevendusmeetmed kohtadesse, kus need on kõige tõhusamad. P-indeksid võiks kasutada P-ga väetamise suuniste kohandamiseks lähtuvalt kaoriski hinnangust.

Läänemere piirkonna riigid peaksid ühendama jõud andmete ja kogemuste jagamiseks, et arendada ühine P-indeksi mudel, mille mooduleid saavad riigid rakendada vastavalt vajadusele. Mudeli kasutamine tuleks lõimida väetamise kavandamisse (vt poliitika kujundamise soovituste lehte nr 2.), et vähendada P-kadu keskkonda.

Rohkem teavet P-indeksi kohta saab näiteks:

Eestimaa Looduse Fond, 2016. Veekaitsemeetmed põllumajanduses. Käsiraamat tootjale. Ptk 4.5. Fosfori indeks.

https://issuu.com/elfond/docs/veekaitsemeetmed_pollumajanduses/64

